

Dr. Szabó Miklós

A LÁTÁSSÉRÜLTEK REHABILITÁCIÓJA

A FEHÉR BOT ALAPÍTVÁNYNÁL

Kiadja: a Kiemelkedően Közhasznú

Fehér Bot Alapítvány

Hajdúdorog, Nánási u. 4.

A kiadvány szerkesztésében közreműködött:

Kecsmárikné Katona Gizella

és Minya Gábor

2007.

Nyomda:

A kiadvány a Szociális és Munkaügyi Minisztérium támogatásával jelent meg.

A Látássérültek Elemi Rehabilitációs Központjának elérhetőségei:

Debrecen Eötvös u. 22.

Telefon: 06/52 321-145, Mobil: 06/30 436-8295

E-mail: REHAB@FEHERBOT.AXELERO.NET

Nyíregyháza Vay Ádám krt. 4 - 6. /226. iroda

Telefon: 06/42 789-723, Mobil: 06/30 515-1156

Látássérültek Foglalkozási Rehabilitációs Központja

Debrecen Eötvös u. 22.

Telefon: 06/52 321-145, Mobil: 06/30 664-2689

E-mail: REHAB@FEHERBOT.AXELERO.NET

Az alapítvány elnökének elérhetőségei:

Hajdúdorog, Böszörményi u. 4.

Telefon: 06/52 389-246, Mobil: 06/30 688-7926

E-mail: SZABO.M@KKFBA.AXELERO.NET

A Fehér Bot Alapítvány honlapjai:

WWW.FEHERBOT.HU

WWW.FEHERBOT.AXELERO.NET

A Fehér Bot Alapítvány támogató szolgálatainak elérhetősége:

ESÉLY 2004 Támogató Szolgálat

Debrecen Eötvös u. 22.

Telefon: 06/52 321-145, Mobil: 06/30 664-290

Észak- Hajdúsági Támogató Szolgálat

Hajdúdorog, Nánási u. 4.

Telefon: 06/52 572-078, Mobil: 06/30 688-7927

Humanitás Támogató Szolgálat

Hajdúhadház, Bercsényi u. 51.

Telefon: 06/30 688-7928

Szabolcsi Támogató Szolgálat

Nyíregyháza, Vay Ádám krt 4-6. 224. iroda

Telefon: 06/42 789-723, Mobil: 06/30 515-1155

Vitalitás Támogató Szolgálat

Hajdúböszörmény, Baltazár Dezső u. 70.

Telefon: 06/52 220-233, Mobil: 06/30 688-7930

## TARTALOMJEGYZÉK

Előszó

Bevezetés

### I. Fejezet

#### A REHABILITÁCIÓS SZOLGÁLTATÁSOK ELŐKÉSZÍTÉSE

1.1. A rehabilitációs szolgáltatások előkészítésével kapcsolatos feladatok

1.2. Az egyéni fejlesztési terv

1.3. Eljárási szabályok

### II. FEJEZET

#### AZ ELEMİ REHABILITÁCIÓS SZOLGÁLTATÁSOK

2.1. Az elemi rehabilitációs képzés tartalma

2.2. Az elemi rehabilitációs tanfolyam időtartama

2.3. Kiegészítő szolgáltatások

### III. FEJEZET

#### A FOGLALKOZÁSI REHABILITÁCIÓS SZOLGÁLTATÁSOK

- 3.1. Felnőttképzés
- 3.2. Alternatív munkaerő-piaci szolgáltatások
- 3.3. A munkavállalást segítő egyéb szolgáltatások

### IV. FEJEZET

#### A REHABILITÁCIÓT SEGÍTŐ EGYÉB SZOLGÁLTATÁSOK

- 4.1. A megmaradt képességek fejlesztése
- 4.2. Pszichoszociális szolgáltatások
- 4.3. Közösségi, kulturális, sport és szabadidős programok szervezése

### V. FEJEZET

#### AZ UTÓGONDOZÁS

- 5.1. Az utógondozás időtartama
- 5.2. Az utógondozás fogalma
- 5.3. Az utógondozás feladatai

## FEHÉR BOTTAL

Bár ügyetlenül, de már a kezemben tartom.

Elfelejttem, s néha izzad tőle a markom.

Az ész kemény, s rögzíti önmagában a tényt.

A szem mégis küszködik, hogy láthassa a fényt.

Mint aki ködben jár, olyan lett ez a világ.

Csak színes pacni a virágosnál a virág.

Lassul a lendület, óvatosak a léptek.

A vakon járáshoz, bizony még alig értek.

Szürkül a város, s újra tanulom útjait.

Lábammal érzem és elátkozom púpjait.

Lehet, hogy még nem kéne, de muszáj úgy érzem.

S ha mondják a busz számát, azzal is beérem.

Volt hogy csak álmodtam, hogy a kezembe kerül,

s a hajnali nap fénye a szemembe repül,

de most már, ha az áldott fény arcomba ragyog,

kezdek rádöbbenni, hogy mennyire vak vagyok.

Engem is utolér hát, amit tudtam régen,  
de nem hittem, hogy ilyen gyorsan utolérjen.  
Szememnek egyre közelebbre kerül a cél  
és én nem tudom, vagyok-e megedzett acél.

Egyre jobban megfeszülnek az idegszálak.  
S egyre bizonytalanabbak lesznek a lábak.  
És ami eddig teljesen természetes volt,  
az mára kitapogatandó szürkülő folt.

Sírni kéne mondja a lélek, de nincs miért.  
A jelen attól nem lesz jobb, csak a múlt kísért.  
S ha megkérdenéd jó barát, hogy mit tehetek,  
...maradj meg ki vagy, s így én is ember lehetek!

(válasz egy látó baráttól)

## BOT HELYETT

Kacsints össze Sors ezzel a vén világgal,  
Ringatva láttass fényt lélekkel, szívvel.

Gyönyörre lehessen minden illat árja,

Szivárvány ragyogjon érző kezével.

Látóként sűgom, csak valós ködbe léptél,

Neked eztán is csillan fényzivatar.

Csöppnyi illat, pici nesz oly zsinórmérték,

Mit más badarnak nyílt szem is kitakar.

Szimpla okoskodás, könnyű szófecsérlés,

A kívülálló szent igazságai?

Ugyan! Mert kórodat bottal feljegyezték,

Csupán tudhatók lettek korlátaid.

Köröttünk hány emberben bujkál vad kórság,

Baljós mocskot takarnak jelzetlenül.

Hitvány butaság, sötétség, lelki vakság,

Irigy mohóság titkos körbe vegyül.

Bár túrni oly kemény, legyél, mint ismerünk,

Hintsd szivárványként bensőd csillámfényét.

Tudd, nem változott semmi, összeér kezünk,

Elúzzuk a reménytelenség rémét.

Papp József

## ELŐSZÓ

A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény a rehabilitáció fogalmát a következők szerint határozta meg: az egészségügyi, mentálhigiénés, oktatási, képzési, átképzési, foglalkoztatási, szociális rendszerekben megvalósuló folyamat, amelynek célja a fogyatékos személy képességének fejlesztése, szinten tartása, a társadalmi életben való részvételének, valamint önálló életvitelének elősegítése.

A Kiemelkedően Közhasznú Fehér Bot Alapítvány az 1996. évi megalapítását követően mindig alapvető feladatának tartotta a látássérültek rehabilitációját segítő tevékenységet. A

kezdeti időszakban elsősorban jogi- és életviteli tanácsadást végeztünk. A helyben jelentkező igények figyelembevételével törekedtünk a rehabilitációt segítő tevékenységünk fejlesztésére. A látássérültek számára elemi rehabilitációs intézmény csak Budapesten a Vakok Állami Intézetében működött. Ennek igénybevételéhez azonban több hónapra Budapestre kellett volna költözni, amit az Észak- Hajdúságban élő látássérültté vált személyek többsége nem vállalt fel. Ezért óriási jelentőségű volt az érdekeltek számára a szolgáltatások lakóhelyen történő biztosítása.

1998. évtől kezdődően a látássérültek és családtagjaik számára rehabilitációs előadásokat szerveztünk és folytattuk az egyéni tanácsadást is.

1999-2000. években az Európai Unió Phare Lien programja keretében elnyert támogatás segítségével és minisztériumi támogatással sok vakügyi segédeszközt szereztünk be. Az önálló életvitel elsajátításának elősegítése érdekében és az eszközök bemutatására az Észak-hajdúságban elemi rehabilitációs tanfolyamokat szerveztünk.

A tanfolyamok előadásait leírtuk és szerkesztett formában 2000. évben a Fogyatékosok Esélye Közalapítvány támogatásával "Fehér Bottal az Észak- Hajdúságban" címmel, majd 2001. évben a Szociális és Családügyi Minisztérium támogatásával "Látássérültek Lakóhelyi Rehabilitációja" címmel kiadtuk. Az utóbbi kiadványt könyv és hangoskönyv formában eljuttattuk az Észak-alföldi régió minden települési könyvtárába. Összesen 354 intézménybe. A kiadványok megjelenését követően a régióban több helyre is meghívtak bennünket előadások tartására és segédeszközök bemutatására.

2000. évben létrehoztuk első támogató szolgálatunkat, amely szakmai programjában kezdettől alapvető feladatként szerepelt a lakóhelyi elemi rehabilitáció segítése.

Munkatársainkat segédeszköz bemutató készletekkel láttuk el, amelyekben a legalapvetőbb eszközöket helyeztük el. Ezeket a munkatársak a látássérültek lakásán bemutatták a sorstársaknak és családtagjaiknak. Tájékoztatást adtak a segédeszközök áráról és beszerzési lehetőségeikről. A személyi segítség körébe tartozó feladatok ellátása során munkatársaink mindig gondot fordítottak arra, hogy a felnőttkorban látássérültté vált

személyek minél könnyebben újra tanulhassák az önellátással, az önálló életvitellel kapcsolatos ismereteket. Ezt a tevékenységet a később alapított támogató szolgálataink is végezték és jelenleg is végzik. Alapítványunk eddig 5 támogató szolgálatot hozott létre és minden szolgálat szakmai programjába felvette a látássérültek rehabilitációjának segítségét.

A Fehér Bot Alapítvány a látássérültek foglalkoztatásának elősegítése érdekében 2004. szeptemberében létrehozta a HAJDÚ-SANSZ Humánszolgáltató Közhasznú Társaságot.

A Fogyatékosok Esélye Közalapítvány Tizenhárom Millió forintos anyagi támogatásával 2005. márciusában kezdte meg tevékenységét a Fehér Bot Alapítvány "Látássérültek Foglalkozási Rehabilitációs Központja". A pályázati támogatás és a modellkísérleti program 2006. júniusáig tartott. Ez alatt az időszak alatt a központ munkába helyezett 40 látássérült személyt és kidolgozott egy módszertant a látássérültek foglalkozási rehabilitációjára. A modellkísérleti programot a Hajdú-Bihar megyei Munkaügyi Központ, a Motiváció Alapítvány és a Látássérültek Észak Alföldi Regionális Egyesülete közreműködésével, segítségével valósítottuk meg.

A foglalkozási rehabilitációs központban munkatársainknak rendszeresen kellett elemi rehabilitációs fejlesztést is végezniük a sorstársak munkaerő piacra történő felkészítése keretében. Sajnos sok esetben akadályozza a munkába segítséget az elemi rehabilitáció hiánya.

E körülmények figyelembevételével a Fehér Bot Alapítvány 2006. október 21. napján Debrecen Eötvös u. 22. székhellyel és Nyíregyháza Vay Ádám krt. 4-6. szám alatti kihelyezett csoporttal létrehozta a Látássérültek Elemi Rehabilitációs Központját. Az új intézmény 2007. januárjában a Szociális és Munkaügyi Minisztérium tíz millió forintos támogatásával kezdhetett meg működését. Az elemi rehabilitációs tevékenységet egy hatékony konzorciumi hálózat segíti. Partnerünk: a debreceni Dr. Kenézy Gyula Kórház Szemészeti Osztálya, a nyíregyházi Jósa András Kórház Szemészeti Osztálya, a Dr. Kettesy Aladár Általános Iskola Kollégium és Pedagógiai Szakszolgálat, valamint a

Látássérültek Észak-alföldi Regionális Egyesülete, a Vakok és Gyengénlátók Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Egyesülete, a Nyírségi Vakok és Gyengénlátók Egyesülete.

Ezen kiadvány elsődleges célja, hogy az érdeklődők számára bemutassa az Elemi Rehabilitációs Központ tevékenységét. Természetesen tájékoztatást adunk a Foglalkozási Rehabilitációs Központ munkájáról is, mivel a két intézmény együttes erőfeszítéseivel biztosítani tudjuk a látássérültek komplex rehabilitációját.

Az Elemi Rehabilitációs Központ és a Foglalkozási Rehabilitációs Központ Debrecenben egy épületben került elhelyezésre az Eötvös u. 22. szám alatt.

A két intézményben összesen 18 szakemberünk foglalkozik a látássérültek rehabilitációjának elősegítésével, a rehabilitáció minél teljesebb körű megvalósításával.

Magyarországon jelenleg a felnőttkori látássérültek komplex rehabilitációs intézményével csak a Fehér Bot Alapítvány rendelkezik. Ismereteink szerint a Szociális és Munkaügyi Minisztérium támogatásával még 2007. évben lehetőség lesz más régiókban is hasonló intézmények létrehozására.

## BEVEZETŐ

A Fehér Bot Alapítvány által létesített és működtetett Látássérültek Elemi Rehabilitációs Központja és a Látássérültek Foglalkozási Rehabilitációs Központja (együttesen: Látásfogyatékosok Komplex Rehabilitációs Intézménye) alapvetően megfelel a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény (a továbbiakban: Szt.) 74. § és a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és

működésük feltételeiről szóló 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet (a továbbiakban: Vhr.) 68.§-73.§-ai rendelkezései szerint működő fogyatékosok rehabilitációs intézménye követelményrendszerének.

Eltérések főként az alábbi vonatkozásban jelentkeznek:

- a) a Látásfogyatékosok Komplex Rehabilitációs Intézménye alapvetően nem bentlakásos intézmény, a rehabilitációt elősegítő szolgáltatásait főként ambuláns formában biztosítja;
- b) az intézmény nem igényel tartós bentlakást vagy tartós bejárást sem, mert a komplex rehabilitációs folyamat általában néhány hónap alatt sikeresen befejezhető;
- c) az intézményben kizárólag a felnőtt korú látássérültek komplex rehabilitációjának elősegítése történik, nem folyik ápolási, illetve gondozási tevékenység;
- d) az intézmény egyes szolgáltatásait az intézményen kívül, az ellátott lakásán illetve egyéb helyszíneken biztosítja;
- e) a rehabilitációs folyamat során a családtagok aktív résztvevők lehetnek;
- f) az intézmény tevékenységét a látássérültek érdekvédelmi szervezetei és a támogató szolgálatok partnerekként közvetlenül segítik;

g) az intézményben az Szt. 74. §-tól eltérően általában nem kerül sor az ellátottak foglalkoztatására.

A Fehér Bot Alapítvány által fenntartott Látássérültek komplex rehabilitációs intézményének feladata az intézményi ellátást igénybe vevő látásfogyatékos személy önálló életvezetési képességeinek kialakítása, illetve helyreállítása, fejlesztése, foglalkozási rehabilitációjának elősegítése, továbbá a társadalomba történő be-, illetve visszailleszkedésének támogatása, és az utógondozás megszervezése.

Az elemi és foglalkozási rehabilitációs intézmény az ellátottak részére az oktatás, a képzés, a képességfejlesztés valamint a pszichés, a mentális, a szociális állapot vonatkozásában, a rehabilitáció több területén, együttesen zajló, komplex, átfogó segítséget biztosít.

Az elemi rehabilitációs és a foglalkozási rehabilitációs tevékenység részletes leírását a rehabilitációs központok szakmai programja tartalmazza.

## I. FEJEZET

### A REHABILITÁCIÓS SZOLGÁLTATÁSOK ELŐKÉSZÍTÉSE

A Fehér Bot Alapítvány által működtetett Látássérültek Elemi Rehabilitációs Központja és a Látássérültek Foglalkozási Rehabilitációs Központja ügyfelei lehetnek azok a

látássérültek, akik látásukat legalább 67%-ban elveszítették. Az intézményekbe történő felvételt írásban kell kérelmezni.

A Fehér Bot Alapítvány Látássérültek Elemi Rehabilitációs Központjának ellátási területe 2007. januárjában

- Hajdú- Bihar megye és
- Szabolcs-Szatmár-Bereg megye.

A Látássérültek Foglalkozási Rehabilitációs Központja működési területe 2007. januárjában Hajdú- Bihar megyére terjed ki.

Célunk, hogy a látássérültek elemi és foglalkozási rehabilitációját, segítő tevékenységünket mielőbb kiterjesszük az Észak-alföldi régió mindhárom megyéjére.

Az elemi rehabilitációs központ és a foglalkozási rehabilitációs központ potenciális ügyfélkörébe jelentős számú látássérült tartozik.

Jász-Nagykun-Szolnok megyében 3500 fő,

Hajdú-Bihar megyében 4962 fő,

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 4580 fő,

az Észak-alföldi régióban összesen 13042 vak és gyengénlátó (együttesen: látássérült) személy él.

1.1. A rehabilitációs szolgáltatások előkészítésével kapcsolatos feladatok

Az elemi rehabilitációs központ valamint a foglalkozási rehabilitációs központ (együttesen a komplex rehabilitációs intézmény) szolgáltatásainak eredményessége érdekében alapos előkészítő munkát végez az alábbi feladatok ellátásával:

- a) a célcsoport felkutatása, az érdeklődők előzetes tájékoztatása, a kérelmek átvétele;
- b) a kérelmek elbírálása egyszerűsített előgondozás alapján, írásbeli értesítés a döntésről;
- c) részletes tájékoztatás, a megállapodás megkötése;
- d) regisztráció, a törzslap kitöltése;
- e) a képességek felmérése:
- f) funkcionális látásvizsgálattal,
- g) pálya- és munkaalkalmassági vizsgálattal,
- h) egyéb alkalmas módszerekkel;
- i) a mentális és pszichés állapot vizsgálata;
- j) egyéni fejlesztési terv készítése.

## 1.2. Az egyéni fejlesztési terv

A Vhr. 12.§ (1) bekezdése alapján az egyéni fejlesztési terv tartalmazza:

- a) az ellátást igénybe vevő állapotának leírását és az abban bekövetkezett változást, az egyéni fejlődést,
- b) az egyénileg szükséges külön szolgáltatásokat, pedagógiai, mentális, egyéb

segítségnyújtási feladatokat, azok időbeli ütemezését, a foglalkoztatásban való részvételt,

- c) a hiányzó, vagy korlátozottan meglévő személyes funkciók helyreállítása, pótlása érdekében teendő intézkedéseket,
- d) a konfliktushelyzetek kezelésének, megoldásának módjait;
- e) szükség szerint az új szolgáltatás vagy az új ellátási forma igénybevételére való felkészítést.

### 1.3. Eljárási szabályok

Rendkívül fontos, hogy a célcsoporthoz tartozó személyek látásvesztésüket követően mielőbb értesüljenek szolgáltatásainkról. Ennek érdekében:

- szórólapokat terjesztünk,
- hirdetések teszünk közzé az újságokban és az elektronikus médiában,
- rendszeresen tájékoztatjuk a látássérülteket az alapítvány időszaki lapjában, a „HAJDÚSÁGI SORSTÁRSOK” című folyóiratban,
- a látássérültek ellátásával foglalkozó intézményekben plakátokat helyezünk ki,
- a támogató szolgálatok részére megyei fórumokat rendezünk,
- látássérültek és családtagjaik részére kistérségi tájékoztatókat szervezünk,
- az alapítvány honlapján és partnereink honlapjain közleményeket teszünk közzé,
- megjelentettük ezt a kiadványt.

Minden kedves érdeklődő számára felvilágosítással szolgálunk irodáinkban és telefonon

egyaránt.

Elérhetőségeinket a kiadvány első lapján olvashatják.

Az előkészítő- és oktatási tevékenység keretében felvett személyes adatokat titkosan kezeljük.

A megállapodás megkötése előtt ügyfeleink számára részletes tájékoztatást adunk

- a szakmai program és a képzési terv tartalmáról,
- a szolgáltatás igénybevételének módjáról (ambuláns, vagy bentlakásos illetve ezek kombinációs lehetőségéről)
- a kiegészítő szolgáltatásokról (étkezési, szállás, kísérés, szállítás lehetőségeiről)
- a személyes adatok kezeléséről,
- az intézmény házirendjéről,
- a rehabilitációs folyamat minden olyan körülményéről, amelynek az adott személy esetében nyilvánvalóan jelentősége van.

Az előkészítő szakaszban tájékoztatjuk a közeli hozzátartozókat, hogy az ellátottal együtt, vagy akár nélküle is részt vehetnek a rehabilitációs képzés előadásain és gyakorlati oktatásain. Ez a lehetőség elsősorban az ellátottal egy háztartásban élő családtagokat illeti meg.

## II. FEJEZET

# AZ ELEMI REHABILITÁCIÓS SZOLGÁLTATÁSOK

A Fehér Bot Alapítvány által fenntartott Látássérültek Elemi Rehabilitációs központjának az a feladata, hogy a szolgáltatásait igénybevevő látássérült személy számára biztosítsa az önálló életvezetési képességeinek a kialakítását, illetve helyreállítását, fejlesztését, továbbá a társadalomba történő be-, illetve visszailleszkedésének támogatását és az utógondozás megszervezését.

Az elemi rehabilitációs központ az ellátottak részére az oktatás, a képzés, a képességfejlesztés, valamint a pszichés, a mentális, a szociális állapot vonatkozásában, a rehabilitáció több területén együttesen zajló, komplex, átfogó segítséget biztosít.

Az elemi rehabilitációs szolgáltatások

- előkészítését a kiadvány 1. fejezete,
- az oktatási és képzési tevékenységet a 2. fejezet,
- a képességfejlesztést, a pszichoszociális szolgáltatásokat a 4. fejezet,
- az utógondozást pedig az 5. fejezet tartalmazza.

## 2.1. Az elemi rehabilitációs képzés tartalma

Az elemi rehabilitációs képzés keretében moduláris rendszerben az alábbi oktatásokat végezzük:

a) A jogi ismeretek bővítése

A fogyatékos emberek a társadalom egyenlő méltóságú, egyenrangú tagjai, akik a mindenkit megillető jogokkal és lehetőségekkel csak jelentős nehézségek árán, vagy egyáltalán nem képesek élni.(1998. évi XXVI. Tv. preambuluma)

Ennek a modulnak az a célja, hogy a felnőttkorban látássérültté vált személy megismerhesse a fogyatékos emberekre vonatkozó speciális jogszabályi rendelkezéseket, és megtanulja jogait gyakorolni, hivatali ügyeit intézni.

A fogyatékossgal kapcsolatos jogi alapismeretek oktatása keretében elsősorban az alábbi jogszabályokat ismertetjük:

- az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőségről szóló törvény,
- a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló törvény,
- az új Országos Fogyatékosügyi Programról szóló Országgyűlési Határozat,
- a súlyos fogyatékossg minősítésének és felülvizsgálatának, valamint a fogyatékossg támogatás folyósításának szabályairól szóló kormányrendelet,
- a mozgásában korlátozott személy parkolási igazolványáról szóló kormányrendelet;
- a látássérülteket megillető utazási és egyéb kedvezményekről szóló rendeletek.

A jogi ismeretek bővítése érdekében a társadalombiztosítási és szociális ellátásokról szóló alábbi jogszabályok fontosabb rendelkezéseit oktatjuk:

- a társadalombiztosítási nyugellátásról szóló törvény,

- a szociális igazgatásról és a szociális juttatásokról szóló törvény.

Közismert, hogy a fogyatékos emberek, így a látássérültek is nehezen tudják jogaikat érvényesíteni. Erre tekintettel a jogi oktatás keretében külön foglalkozunk azokkal a szervezetekkel, amelyek a jogérvényesítésben a látássérültek segítségére lehetnek.

Ezek a következők:

- a látássérültek érdekvédelmi szervezetei,
- az ingyenes jogsegélyszolgálatok,
- a támogató szolgálatok.

#### b) A tájékozódás- és közlekedés tanítása

Köztudott, hogy a szem a legfontosabb érzékszervünk. A környezetünkből érkező információk és jelzések 75- 80%-át szemünkön keresztül fogadjuk. Ha a szemünk károsodik, az információ-felvétel korlátozottá válik, illetve a vizuális információ felvétel meg is szűnhet. Ennek következtében akadályozottá válik a környezettel való kapcsolattartás, többek között a biztos és önálló helyváltoztatás is.

Helyváltoztatás alatt értendő minden szituáció a zárt helyiségben való eligazodástól kezdve egészen a közlekedési eszközök használatával városból városba való utazásig.

Egy vak ember akkor tud önállóan közlekedni, ha képes a környezetéről elegendő információt gyűjteni, ezeket felhasználni balesetek elkerülésére és céljai nagyobb fáradság

nélküli elérésére.

Az elemi rehabilitáció során a mozgástréning célja a vak és látássérült ember biztonságos, önálló közlekedési képességének kialakítása, mely lehetőséget teremt az önálló életvezetésre, a teljesebb társadalmi beilleszkedésre.

A tanítás a rehabilitációs központban egyéni foglalkozás keretében folyik, az adott ember személyiségét, képességeit, igényeit figyelembe véve. A tréning fokozatosan egymásra épülő, egyre nehezedő feladatokból áll.

A tájékozódás- és közlekedéstanítás

- zárt és nyílt térben,
- vezetővel vagy önállóan,
- bot előtti technikákkal,
- hosszú bottal (bot-technikák) oktatásával,
- a közlekedési eszközök használatának tanításával történik.

A tájékozódás és közlekedés oktatása három szakaszra osztható.

- Az elsőben a látássérültek a környezeti és térbeli fogalmakkal, valamint azokkal a meghatározott készségekkel foglalkoznak, amelyekre a csökkentlátóknak azért van szükségük, hogy ismerős zárt helyi környezetekben közlekedhessenek. Ebben a szakaszban tanulják meg a látó vezető segédletével történő közlekedést. Megismerkednek a segítség nélküli sétához szükséges eljárásokkal, önmegóvási

módszerek használatával egybekötve.

- A második szakaszban a fehérbot használatára különféle ismert és ismeretlen bel- és kültéri felállásokban kerül sor.
- A harmadik szakaszban a speciális helyzetekre vonatkozó eljárások kerülnek ismertetésre. E helyzetek érintik a mozgólépcső, lift és forgóajtó használatot; a kedvezőtlen időjárási feltételek alatti közlekedést; a különféle nyilvános közlekedési eszköz használatot; és a speciálisan látáscsökkenetek számára kialakított elektronikus segédeszközök használatát. Ebben a szakaszban nyer teret a számos hosszúbot típusal való megismerkedés, ideértve az összehajtható vagy összecsucskható botok ismeretét is.

A közlekedés oktatása az ügyfél lakóhelyén a legfontosabb útvonalak betanításával fejeződik be.

### c) Az életvitelt segítő eszközök használatának tanítása

Ha a vak és gyengénlátó emberek segédeszközeiről beszélünk, akkor két csoportot célszerű megkülönböztetni:

- Az első csoportba tartoznak az olyan segédeszközök, amelyeket elsősorban a látásfogyatékossgal élők számára fejlesztettek ki, ezek olyan eszközök, amelyekre egy ép embernek nincs szüksége. Ilyen eszközök pl. a fehérbot, a Braille írógép, a Braille billentyűzet, a képernyőnagyító, a képernyőolvasó, és az Optacon.

- A második csoportba az olyan eszközök tartoznak, amelyeket nem vakok és gyengénlátók számára fejlesztettek ki, de látássérültek számára jól használhatók, vagy kis átalakítással jól használhatóvá tehetők különféle célokra.

Ilyen eszközök

- a számítógépek,
- az okos telefonok, magnetofonok, MP3 lejátszók, digitális hangfelvevők.

Az elemi rehabilitációs képzés során mindkét csoportba tartozó segédeszközöket bemutatjuk.

A képzésnek ebben a moduljában a látássérült személyek megtanulják használni azokat a segédeszközöket, amelyek elősegíthetik önálló életvitelüket.

Ezek az eszközök főként az alábbiak:

- kézi és asztali nagyítók,
- beszélő és pontjelzésű órák,
- abakusz, számológépek,
- beszélő diéta- konyha- és személyi mérleg;
- beszélő lázmérő,
- beszélő vércukorszintmérő,
- beszélő vérnyomásmérő,

- beszélő színérzékelő
- pontjelzésű vonalzó és mérőszalagok.

A többi segédeszköz bemutatása és használatuk betanítása a mindennapos tevékenységek újratanulása, a kommunikációs és számítástechnikai eszközök használatának oktatása, illetve a művelődési, sport és szabadidős tevékenységek oktatása során történik.

#### d) A mindennapos tevékenységek újratanítása

Ez a modul a látássérültek elemi rehabilitációs képzésének kulcsfontosságú része.

A mindennapos tevékenységek újratanulása azoknak a tevékenységeknek elsajátítását jelenti, amelyek a látássérült személyek számára az önellátáshoz és a családtagok ellátásához szükségesek a biztonságos és önálló életvitel szempontjából.

Ezek főként a következők:

Személyes higiénia biztosítása:

- fürdés, hajmosás és hajszáritás,
- körömvágás,
- borotválkozás,
- fogmosás, stb.

Önellátás:

- a személyes használati tárgyak rendszerezett kezelése,
- öltözködés,
- étkezés,
- gyógyszerek bevétele,
- sérülések ellátása.

#### Háztartásvezetés:

- bevásárlás,
- élelmiszerek tárolása,
- sütés és főzés, mosogatás,
- mosás és vasalás, ágyneműcsere,
- takarítás,
- a lakásban jelentkező kisebb szerelési, javítási munkák elvégzése.

Fontos követelmény, hogy a látássérült személy megtanulja a háztartási gépek és berendezések balesetmentes használatát, valamint az önellátás és háztartásvezetés tevékenységének balesetmentes végzését.

#### e) Braille írás és olvasás tanítása

- A képzésben résztvevők megtanulják a Braille féle pontírás jelkészletének írását és olvasását.
- A pontírás oktatása során a Braille táblával való írás elsajátítása nem kötelező, de

ajánlott.

- A pontírás oktatásához kapcsolódva szükség esetén mód van a helyesírás tanítására is.
- Az ellátottak számára bemutatjuk a Braille írás alkalmazási területeit.

#### f) Kommunikációs és számítástechnikai eszközök használatának tanítása

A modern kommunikáció fontos eszköze a telefon. A képzés során a felnőttkorban látásukat veszített személyek számára nagyon fontos, hogy a telefon, és a mobiltelefon használatát jól elsajátítsák.

A közvetlen telefonos beszélgetés mellett az ügyfeleknek meg kell tanulniuk

- a segélyhívószámok használatát,
- a telefonszámok nyilvántartását Braille írásban, magnetofonszalagon vagy számítógépen,
- a telefon üzenetek lekérdezésének módját,
- faxok küldését.

Az ügyfelek megismerkedhetnek olyan telefonkészülékekkel is, amelyeket kifejezetten látássérült személyek számára gyártanak.

E tevékenységi körbe tartozik az írott/nyomtatott kommunikáció adaptációját lehetővé tevő eszközök (nagyító készülékek/olvasó TV, stb.) használatának oktatása is.

A számítástechnika tanítása során a megváltozott érzékelési, észlelési készségek és képességek mellett segédsoftverekkel (képernyőolvasó, képernyőnagyító, stb. szoftverek) és hardverekkel (lapolvasó, nyomtató, stb.) támogatva a személyi számítógép használatának, használhatóságának oktatása folyik. Az elemi rehabilitációs képzés keretében alapfokú számítástechnikai oktatás történik.

A számítástechnika illetve a szövegszerkesztés oktatásához gépirás és helyesírás tanítása is kapcsolódhat.

g) A látássérültek számára rendelkezésre álló integrált és speciális művelődési- sport- és szabadidős lehetőségek ismertetése, bemutatása.

Ebben a modulban a felnőttkorban látássérültté vált személyek megismerkedhetnek:

- a látássérültek kulturális és szabadidős szervezeteivel (klubok, művészeti csoportok stb.),
- a hagyományos és elektronikus hangoskönyvtárral,
- a Braille könyvtárral,
- a látássérültek számára megjelenő sík és pontírású, illetve elektronikus folyóiratokkal,
- a látássérültek sportolási lehetőségeivel (csörgőlabda, vakos asztalitenisz, teke, sakk stb.) valamint a látássérültek sportegyesületeivel,
- a látássérültek számára balesetmentesen használható testedzést biztosító eszközök (szobakerékpár, futópad stb.) használatával,
- a vakok játékaival (vakos dominó, kártya, bűvös kocka, túskejáték stb.).

Ebben a modulban tanulják meg a látássérültek a művelődés és a szabadidő hasznos eltöltéséhez szükséges eszközök:

- rádió, televízió,
- audió és videó magnó,
- dvd lejátszó, stb. használatát.

Nagyon fontosnak tartjuk, hogy az elemi rehabilitációs képzés során a látássérültek megismerkedjenek a művelődés, a kulturális és szabadidős programok integrált formáival. Megtanulják a mindenki számára rendelkezésre álló lehetőségek vakon, illetve látássérültként történő használatát. Bemutatunk vakügyi eszközökkel felszerelt városi könyvtárakat és tapintható múzeumi kiállításokat.

A tanfolyam időtartama alatt színház és hangverseny látogatást, illetve más integrált programokat szervezünk.

## 2.2. Az elemi rehabilitációs tanfolyam időtartama

a) A rehabilitációs szolgáltatások előkészítése (adminisztráció, képességek felmérése stb.), az egyéni fejlesztési terv elkészítése általában 15 - 20 órát vesznek igénybe.

b) A képzés tervezett időtartama

Az elemi rehabilitációs képzés óra szükségletét az egyéni fejlesztési tervtől függően az alábbiakban határozzuk meg:

- jogi ismeretek bővítése: 5-15 óra,
- tájékozódás és közlekedéstanítás: 10-50 óra,
- életvitelt segítő eszközök használatának tanítása: 10-30 óra,
- a mindennapos tevékenységek újratanítása: 10-60 óra,
- Braille írás és olvasás tanítása: 10-30 óra,
- kommunikációs és számítástechnikai eszközök használatának tanítása: 20-60 óra,
- a látássérültek számára rendelkezésre álló integrált és speciális művelődési, sport és szabadidős lehetőségek ismertetése, bemutatása: 10-30 óra.

c) A megmaradt képességek fejlesztése és a kiadvány 4. fejezetében ismertetett pszichoszociális szolgáltatások biztosítása általában 30-40 órát igényelnek. E szolgáltatási csoportban is az egyéni szükségletek határozzák meg a szolgáltatások időtartamát.

A tanfolyamok időtartama általában két hónap. Az egyéni fejlesztési tervtől függően egy-egy látássérült személy részére nyújtott szolgáltatások mennyisége 120 órától 350 óráig terjed.

Átlagosan 200-250 óra szükséges az elemi rehabilitáció biztosításához.

### 2.3. Kiegészítő szolgáltatások

Az elemi rehabilitációs központ a Szakmai Programjában meghatározott feladatai teljesítése érdekében az ellátottak részére a rehabilitációs szolgáltatások mellett kiegészítő szolgáltatásokat is biztosít.

Kiegészítő szolgáltatások különösen az alábbi tevékenységek:

- segédeszközök kölcsönzése,
- segédeszközök beszerzésének segítése,
- étkeztetés,
- szállás biztosítása,
- kísérés és szállítás.

a) Az elemi rehabilitációs központ a kezelésében lévő, alapítványi tulajdonban álló segédeszközöket az alábbi feltételek mellett kölcsönzi:

A segédeszközök kölcsönzésének célja:

- az eszközhasználat bemutatása, otthoni gyakorlása;

- a továbbtanulás és egyéni rehabilitáció elősegítése;
- a meghibásodott saját tulajdonú eszköz ideiglenes pótlása.

A kölcsönözhető eszközök körét az alapítvány elnöke állapítja meg.

Segédeszközök csak abban az esetben kölcsönözhetőek, ha az a rehabilitációs központban folyó képzéseket nem hátráltatja. Azok a nagy értékű eszközök, amelyekből a központ csak egy példánnyal rendelkezik nem kölcsönözhetőek.

A segédeszközök kölcsönzése írásbeli kölcsönszerződés alapján történik.

Az igényeket a fogyatékos személyek a rehabilitációs központ munkatársainál jelenthetik be.

Amennyiben az igényelt eszköz rendelkezésre áll, azt a legrövidebb időn belül, de legkésőbb 8 napon belül átadjuk az igénylőnek, ha a kölcsönzés feltételei fennállnak.

A kölcsönzés időtartamára havonta az eszköz beszerzési értékének kettő százalékának megfelelő összeget kell kölcsönzési díjként megfizetni.

Az alapítvány elnöke méltánylandó körülményekre figyelemmel a díjat mérsékelheti, vagy engedélyezheti a kölcsönzés ingyenességét.

A kölcsönzési díjat havonta a tárgyhoz 15. napjáig kell megfizetni.

A kölcsönző köteles:

- az eszközt rendeltetésszerűen használni,
- az eszköz elvesztését vagy megsemmisülését, illetve az esetleges meghibásodást az alapítványnál bejelenteni;

- a kölcsönzési díjat, valamint a rendeltetésellenes használatból eredő meghibásodás esetén a javítási költséget megfizetni.

A kölcsönző a kölcsönvett segédeszköz használatát harmadik személynek nem engedheti át.

b) A látássérültek számára fontos segédeszközök beszerzését az elemi rehabilitációs központ az alábbiak szerint segíti:

- szaklapokban és honlapokon valamint kiállításokon folyamatosan figyelemmel kíséri a segédeszközök fejlesztését, piacra kerülését, beszerzési lehetőségeit;
- keresi azokat a beszerzési lehetőségeket, ahol jó minőségben és elfogadható áron lehet segédeszközöket vásárolni.

A látássérültek részére tájékoztatást ad a segédeszközök beszerzési lehetőségeiről, a minőségről és az árakról:

- személyesen vagy telefonon,
- levélben és
- fórumokon valamint
- az alapítvány folyóiratában;

Tájékoztatja a látássérült ügyfeleit a segédeszköz beszerzését támogató pályázati lehetőségekről.

A rehabilitációs központ segítséget nyújt a pályázatok kidolgozásában és postázásában.

c) Az elemi rehabilitációs központ az elemi rehabilitációs tanfolyamokon résztvevő látássérültek számára étkezési lehetőséget biztosít az alábbiak szerint:

- ha ügyfeleink igénylik, meleg ebédet biztosítunk annak a bejáró látássérültnek, aki napi öt órát meghaladó időtartamban veszi igénybe a központ szolgáltatásait;
- napi háromszori étkezést biztosítunk annak a látássérült személynek, aki a központ szolgáltatásait az alapítvány által szervezett bentlakásos formában veszi igénybe.

Az étkezésekért az ellátottak az alapítvány elnöke által meghatározott díjat kötelesek fizetni.

d) Az elemi rehabilitációs központ Debrecenben szállást biztosít annak a látássérültnek, akivel az elemi rehabilitációs szolgáltatásokra megállapodást kötött, és aki lakóhelyéről nem tud naponta a központba bejárni.

A bentlakó ellátottakat a rehabilitációs központ elsősorban a Dr. Kettesy Aladár Általános Iskola Kollégium és Pedagógiai Szakszolgálat kollégiumában (Debrecen Lóverseny u. 3.) helyezi el.

Szállást a hét első négy napjára lehet igényelni, pénteken délután kötelező a hazautazás.

A szállás biztosításáért az ellátottak az alapítvány elnöke által meghatározott díjat kötelesek fizetni.

e) Az elemi rehabilitációs központ az ellátottak részére megszervezi a kísérést és szállítást annak érdekében, hogy a központ szolgáltatásait minél könnyebben igénybe vehessék.

A rehabilitációs központ a kísérést és szállítást az alábbi esetekben szervezi:

- bejáró ellátottak esetében a lakóhelyről a rehabilitációs központba és onnan a lakóhelyre utazáshoz,
- bentlakók számára a rehabilitációs központból a szálláshelyre, illetve onnan a rehabilitációs központba történő utazásokhoz,
- az étkezések alkalmából az étkezést biztosító intézménybe,
- közösségi, kulturális sport és szabadidős programokon való részvétel érdekében.

Az ellátottak a kísérést ingyenesen vehetik igénybe, a szállításért a szolgáltatást végző támogató szolgálat részére díjat kell fizetniük.

f) Az alapítvány az általa elnyert pályázati támogatásokból az étkeztetés, a szállás és szállítási költségeket részben vagy egészben magára vállalhatja. A kedvezmény illetve ingyenesség biztosítása esetén a rehabilitációs központ az ellátottakkal közli, hogy mely szerv támogatása tette lehetővé a kedvezmény, illetve az ingyenesség biztosítását.

### III. FEJEZET

#### A FOGLALKOZÁSI REHABILITÁCIÓS SZOLGÁLTATÁSOK

A Magyar Köztársaság Alkotmánya alapvető emberi jogként kezeli a munkához való jogot. Ez természetesen megilleti a fogyatékos embereket is. A fogyatékos személyek számára, függetlenül a fogyatékoságuk eredetétől, jellegétől, fokától, a lehető legteljesebb beilleszkedést kell lehetővé tenni, ezzel elősegítve társadalmi beilleszkedésüket, személyes teljesítményük kibontakozását, érvényesülését. Minden egyéni és közösségi intézkedésnek annak érdekében kell hatni, ha csak lehetséges, hogy a fogyatékos ember bekerüljön a munka világába, elsősorban a nyílt munkaerő-piacra. Arra kell törekedni, hogy állapotának, munkaképességének lehetőségén belül megteremtődjön egyéni autonómiája, gazdasági függetlensége, hiszen a fogyatékos személyt is éppen úgy megilleti az élet minden területéhez való teljes, egyenlő és diszkriminációmentes hozzáférés joga, mint mindenki mást.

A fogyatékos személyek munkához való jogát és annak biztosításához szükséges legalapvetőbb szabályokat a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény a következők szerint állapítja meg.

- A fogyatékos személy lehetőség szerint integrált, ennek hiányában védett foglalkoztatásra jogosult. A foglalkoztatást biztosító munkáltató köteles biztosítani a munkavégzéshez szükséges mértékben a munkahelyi környezet, így különösen a munkaeszközök, berendezések megfelelő átalakítását. Az átalakítással kapcsolatos költségek fedezésére a központi költségvetésből támogatás igényelhető.
- Ha a fogyatékos személy foglalkoztatása az integrált foglalkoztatás keretében nem megvalósítható, úgy számára speciális munkahelyek működtetésével a munkához való jogát lehetőség szerint biztosítani kell. A védett munkahelyet a központi költségvetés normatív támogatásban részesíti. A fentiek ellenére jelenleg Magyarországon a fogyatékos emberek kevesebb, mint 20 százaléka talál munkát.

A fogyatékos személyek foglalkoztatása szempontjából a munkaerő-piacon megkülönböztetünk nyílt munkaerő-piaci foglalkoztatókat és védett szervezeteket.

A szakértők szerint elsődleges (nyílt) munkaerő-piaci foglalkoztatásról akkor beszélhetünk, ha a versenyszférában működő szervezetek, a közszféra intézményei és a nem kifejezetten rehabilitációs célra létrejött non-profit szervezetek

- piaci körülmények között működnek, azaz: eladható termékeket állítanak elő, vagy szolgáltatásokat végeznek és azokkal meg is jelennek a piacon;
- a foglalkoztatottak döntő hányada nem megváltozott munkaképességű vagy fogyatékos munkavállaló;
- a szervezetnek nem a hátrányos helyzetű (pl. fogyatékos) emberek foglalkoztatása az elsődleges célja, hanem a termék előállítása vagy szolgáltatás nyújtása.

Könczei György és Komáromi Ákos 2002-ben megjelent tanulmánya szerint, a védett foglalkoztatás legfontosabb belső - hazánkban intézményesen, tipikusan egyáltalán nem kihasznált - lehetősége a betanulás, beilleszkedés után a nyílt munkaerő-piacra, a normál foglalkoztatásba történő visszatérés.

A védett foglalkoztatásnak alapvetően két formáját különböztetik meg:

- védett foglalkoztatás vállalaton belül,
- védett foglalkoztatás, védett műhelyekben, védett szervezeteken belül.

A védett műhelyek illetve védett szervezetek célja és feladata, hogy rehabilitációs

foglalkoztatást biztosítsanak az olyan súlyosan, halmozottan sérült fogyatékos személyek számára, akik állapotuk miatt tartósan vagy véglegesen nem helyezhetők vissza a nyílt munkaerő-piacra.

Minden aktív korú ember számára fontos, hogy legyen munkája. A fogyatékkal élő személyek számára a rehabilitáció egyik kulcskérdése, hogy sikerül-e visszakerülnie a munkaerő-piacra. A munkavégzés nemcsak a jövedelemszerzés szempontjából, hanem az önmegvalósítás és a társadalmi integráció szempontjából is lényeges. A végső cél nem lehet más, mint a nyílt munkaerő-piaci integrált foglalkoztatás elősegítése.

A munkáltatókat sok tényező befolyásolja abban a döntésükben, hogy alkalmazzanak-e megváltozott munkaképességű illetve fogyatékos személyeket.

A legfontosabb tényezők:

- az előítéletek, a tájékozatlanság, a diszkrimináció;
- a termelési és szolgáltatási tevékenység technológiája, biztonsági követelmények;
- a munkaerő kereslet és kínálat aktuális helyzete, anyagi megfontolások;
- az állami szabályozás kényszerítő és ösztönző hatása; valamint
- a fogyatékos személy képzettsége, felkészültsége és a munkára való alkalmassága.

A fogyatékos személyek foglalkoztatásának egyik nagy akadálya a munkáltatók körében tapasztalható előítélet és tájékozatlanság.

A témával kapcsolatban Kálmán Zsófia - Könczei György "A Taigetosztól az esélyegyenlőségig" című művében érdemes az alábbi megállapításokat figyelmesen elolvasni.

"Közismert a fogyatékos dolgozók hozzájuk méltó foglalkoztatását gátló hiedelmek jelenléte és működése. Holott az már régen bizonyított tény, hogy ha elfogadják, megbecsülik őket, mint bármely más embert, ez nemcsak személyiségük fejlődésére, hanem egész életükre pozitív, meghatározó és teljesítménynövelő hatást gyakorol" (Lasden, 1982). A hivatkozott tanulmány megállapítja, hogy a gazdasági vezetők a felvételkor igen gyakran háttérbe szorítják a rehabilitált, csökkent munkaképességű dolgozókat: két, a munkafeladat szempontjából egyenlő értékű jelentkező közül, a nem fogyatékosat veszik föl.

"Az egyik legnehezebb feladat sajátos módon a fogyatékos ember értéktelenségének, semmirevalóságának mítoszát legyőzni" (Rhyne, 1984). "Foglalkoztatásuk a szakirodalom tanúsága szerint egy sereg járulékos előnnyel is jár a munkáltató számára: igen ritka kivételektől eltekintve, munkafegyelmük például meghaladja az átlagos szintet, és vállalatukhoz hűségesen ragaszkodnak" (Lasden, 1982).

Sajnos a munkaerő-piacon ma is jelen van a diszkrimináció, annak ellenére, hogy az Európai Unióban a TANÁCS 2000. november 27-én megalkotta a 2000/78/ek irányelvet a foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód általános kereteinek létrehozásáról. Az irányelv figyelembe vételével a magyar Parlament pedig megalkotta a 2003. évi CXXV. törvényt az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról. Mindkét dokumentum előírja a fogyatékos és más hátrányos helyzetű személyek hátrányos megkülönböztetésének tilalmát.

A termelési és szolgáltatási tevékenység végzésének technikai és technológiai feltételei lényegesen befolyásolják a fogyatékos személyek foglalkoztathatóságát. A technikai és technológiai fejlődés két egymással ellentétes hatást fejt ki a fogyatékosok munkavégzési lehetőségeire. Az egyre korszerűbb eszközök számos olyan munkakör megszűnését eredményezték, amelyben korábban tipikusan sérült személyeket foglalkoztattak. A technikai fejlődés ugyanakkor számos új munkalehetőséget is teremtett.

A munkáltatóknak a fogyatékos személyek foglalkoztatásával kapcsolatban mérlegelniük kell, hogy az adott termelési technika, technológia mellett milyen típusú és mértékű fogyatékossgal lehet sérült embereket foglalkoztatni. Vizsgálni kell a szükséges szakmai és egyéb felkészültség indokolt és szükséges mértékét, valamint a munkahelyek átalakításának, alkalmassá tételének lehetőségeit.

A munkaerő-piacon is érvényesül a kereslet-kínálat hatása. E törvényszerűség jelentősen befolyásolja a fogyatékos személyek foglalkoztatását is. A munkáltatók másként viszonyulnak a fogyatékos személyek alkalmazásához, ha nagy a munkanélküliség és a betöltendő munkakörre, rendelkezésre áll ép munkaerő is.

A társadalom számára igen lényeges, hogy az aktív korú lakosság milyen aránya dolgozik. Az utóbbi évtizedekben egyre fontosabbá vált ez a kérdés a fogyatékos személyek vonatkozásában is.

Az államok aktív munkaerő-piaci eszközökkel törekszenek a munkaadókat befolyásolni a sérült emberek foglalkoztatása érdekében. A nemzetközi, az uniós tendenciáknak megfelelően a magyar állam is egyre szélesebb körben határoz meg kötelezettségeket és biztosít különböző kedvezményeket a fogyatékos személyek foglalkoztatásának elősegítésére.

A munkáltatók által figyelembe vett körülmények között a fenti felsorolásban ugyan utolsó helyen említettük a fogyatékos személy képzettségét, képességét és a munkára való alkalmasságát. Valójában talán ez a legfontosabb tényező számunkra, hiszen ezt tudjuk a rehabilitációs folyamat során legjobban fejleszteni. Természetesen arról sem mondunk le, hogy a munkáltatók szemléletét formáljuk, tájékozottságukat javítsuk.

## A foglalkozási rehabilitációs szolgáltatások

- előkészítését a kiadvány 1. fejezete,
- az oktatási, a képzési tevékenységet, az alternatív munkaerő-piaci szolgáltatásokat és egyéb kapcsolódó szolgáltatásokat a 3. fejezete,
- a képességfejlesztést, a pszichoszociális szolgáltatásokat a 4. fejezet
- az utógondozást az 5. Fejezet tartalmazza.

Ügyfeleink foglalkozási rehabilitációjának elősegítése érdekében a Látássérültek Foglalkozási Rehabilitációs Központja az alábbi szolgáltatásokat nyújtja:

### 3.1. Felnőttképzés

A Fehér Bot Alapítvány Látássérültek Foglalkozási Rehabilitációs Központja, mint regisztrált felnőttképző intézmény az ellátást igénybe vevők életkora, mentális állapota és egészségi állapota szerint, a személyre szabott rehabilitációs programnak megfelelően a következő szolgáltatásokat biztosítja:

a) külső szerveknél megvalósuló iskolarendszerű, iskolarendszeren kívüli vagy tanfolyami oktatást, képzést szervez, valamint elősegíti az ezekhez történő hozzájutást, különös tekintettel az integrált oktatás lehetőségének biztosítására;

b) a foglalkozási rehabilitációs központban:

- munkavégzési célú képzést és képességfejlesztést nyújt;

- az ügyfél felkészültségének és igényeinek megfelelő számítástechnikai oktatást végez;
- a jogi ismeretek bővítése érdekében munkajogi oktatást biztosít;
- Angol, német és francia nyelvből próbanyelvoktatást szervez.

### 3.2. Alternatív munkaerő-piaci szolgáltatások

A rehabilitációs központ alternatív munkaerő-piaci szervezetként a 30/2000. GM. rendelet szerint az alábbi munkaerő-piaci szolgáltatásokat nyújtja:

- a munkatanácsadást,
- a pályatanácsadást,
- az álláskeresési tanácsadást,
- a rehabilitációs tanácsadást, továbbá
- az előzőekben felsorolt tanácsadó tevékenységhez, valamint a munkaerő-piaci képzéshez kapcsolódó pszichológiai tanácsadást.

#### a) A munkatanácsadás célja

- az azt igénybe vevő személy elhelyezkedését akadályozó körülmények feltárása, valamint az azok megszüntetésére, a sikeres elhelyezkedés megvalósítására irányuló terv kidolgozása.

#### b) A pályatanácsadás célja

- az azt igénybe vevő személy pályaválasztásának, pályamódosításának elősegítése,

és számára érdeklődésének, képességének, személyiségének és a munkaerő-piaci igényeknek megfelelő pályaterv kialakítása.

A pályatanácsadás formái:

- pályaválasztási tanácsadás,
- pályamódosítási tanácsadás.

A pályaválasztási tanácsadás elősegíti a pályaválasztási döntés meghozatalát, az e döntésnek, valamint a munkaerő-piaci keresletnek megfelelő képzési lehetőség kiválasztását.

A pályamódosítási tanácsadás segítséget nyújt új képzési irány, vagy foglalkozás megtalálásához, olyan személy számára, akinek a szakmai képzettsége a személyiségének, képességének, valamint a munkaerő-piaci keresletnek nem felel meg.

c) Az álláskeresési tanácsadás célja azok elhelyezkedésének elősegítése, akik munkát akarnak vállalni, de nem rendelkeznek az álláskereséshez szükséges ismeretekkel.

Az álláskeresési tanácsadás formái:

- egyéni álláskeresési tanácsadás,
- álláskeresési technikák oktatása,
- álláskereső klub.

d) A rehabilitációs tanácsadás célja, hogy elősegítse a foglalkozási rehabilitáció irányának meghatározását, olyan - az Ft. 58. §-a (5) bekezdésének m) pontjában meghatározott -

megváltozott munkaképességű személyek számára, akik képzettségi szintjüknek megfelelő munkakörbe nem közvetíthetők.

e) A munka-, pálya-, álláskeresési és rehabilitációs tanácsadáshoz, továbbá a munkaerő-piaci képzéshez kapcsolódóan - amennyiben arra a szolgáltatás céljának elérése érdekében szükség van - a szolgáltatást igénybe vevő személy részére pszichológiai tanácsadás is nyújtható.

A pszichológiai tanácsadás segít feltárni az álláskeresők számára az életvezetésből, a személyiségproblémákból eredő, az elhelyezkedést akadályozó körülményeket.

A fenti tanácsadások egyéni és csoportos formában a következő módon valósulnak meg:

- egyéni tanácsadói beszélgetés,
- csoportos tanácsadás,
- strukturált csoportfoglalkozás,
- érdeklődés-, érték-, képesség-, valamint személyiségvizsgálat,
- pályaismeret bővítése.

A foglalkozási rehabilitációs központ, mint regisztrált magán-munkaközvetítő a központ ügyfelei számára személyre szabott munkaközvetítést végez.

### 3.3. A munkavállalást segítő egyéb szolgáltatások

A foglalkozási rehabilitációs központ ügyfelei munkába segítése érdekében:

a) keresi a látássérültek számára megfelelő munkaköröket, munkahelyeket és potenciális munkaadókat valamint próbamunkákat szervez;

b) a rehabilitációs intézmény az ellátást igénybe vevő munkahelyi beilleszkedésének elősegítése mellett szükség esetén közreműködik munkaköri feladatainak betanításában is;

c) folyamatos munkakapcsolatot tart fenn a képző intézményekkel és a képzési lehetőségekről tájékoztatja az ellátottakat;

d) szoros együttműködést alakít ki és tart fenn a látássérültek foglalkoztatására vállalkozó szervezetekkel, és részükre az alábbi szolgáltatásokat nyújtja:

- szaktanácsokat ad a munkahelyek akadálymentesítéséhez, a munkakörök és munkahelyek kialakításához illetve átalakításához;
- elősegíti a munkáltatók akkreditációját, és közreműködik a rehabilitációs foglalkoztatáshoz az állam által biztosított támogatások igénylésében,
- akkreditált munkáltatók munkavállalói részére vállalja a munkaerő-piaci szolgáltatások végzését.

#### IV. FEJEZET

### A REHABILITÁCIÓT SEGÍTŐ EGYÉB SZOLGÁLTATÁSOK

Az elemi rehabilitációs és a foglalkozási rehabilitációs szolgáltatásokat az alábbi humánszolgáltatások segítik:

#### 4.1. A megmaradt képességek fejlesztése

A látásmaradvány hatékonyabb felhasználása érdekében a rehabilitációs képzéshez kapcsolódóan funkcionális látásvizsgálatot és funkcionális látástréninget szervezünk.

A funkcionális látásvizsgálat keretében a szemész szakorvos a meglévő látásműködés teljes felmérését elvégzi, protokoll szerinti kikérdezés és eszközök használatával történő próbák segítségével. Minőségi szempontokkal írja le a funkciók működését, és javaslatot tesz eszközök használatára, megtanulására.

A funkcionális látástréning keretében a látás jobb kihasználását lehetővé tevő technikák megtanítása (távoli, féltávoli, közeli) történik.

Az elemi és foglalkozási rehabilitációs tanfolyamok során a látásmaradvány hasznosításának oktatása mellett más képességek (hallási figyelem, tapintás, kézügyesség stb.) fejlesztését is segítjük.

#### 4.2. Pszichoszociális szolgáltatások

A vizuális érzékelésben bekövetkező nagy mértékű változás bio-, pszicho-, szociális egyensúlyvesztést eredményez.

Bio-, mert a szem biológiai apparátusa sérül. Szocio-, mert a korábbi interperszonális kapcsolatok megváltoznak, a szociális környezet új feltételekkel találja magát szembe. Pszicho-, mert az addigi alkalmazkodási módok, megküzdési stratégiák, viselkedési sémák nem alkalmazhatók, vagy nem kellő mértékben hatékonyak.

#### a) mentális és pszichológiai segítség

Az egészséges ember fizikai és mentális szinten is egyensúlyban van. A látás teljes elvesztése vagy hirtelen bekövetkező látásélesség csökkenés az ember számára igen nehéz élethelyzetet teremt.

Ez a helyzet a legtöbb egyén számára egyedül nehezen vagy egyáltalán nem megoldható problémákat jelent. Az elemi rehabilitáció egyik célja az, hogy ügyfeleinket segítsük gyorsabban alkalmazkodni új élethelyzetéhez és abban, hogy a felmerülő problémákkal, akadályokkal hatékonyan meg tudjon küzdeni.

Sok esetben számolni kell a krízis állapot kialakulásával. Az elemi rehabilitáció során célunk a krízishelyzet megoldásában való segítség krízisintervencióval és szükség esetén krízisterápiával. Első lépés ilyenkor megnyerni az egyént az együttműködésre a kliens jogait tiszteletben tartva.

#### b) önismereti-, motivációs- és konfliktuskezelő tréningek

A fogyatékkal élő személyeknél gyakoriak az önértékelési problémák, így az elemi rehabilitáció során szükséges a reális önértékelés kialakítása. Ez azért fontos, mert a mindennapi élet kihívásaival való küzdelemben akadályozó tényező, ha az egyén nem

bízik, illetve nem hisz saját képességeiben. Kis százalékban előfordul az is, hogy az egyén túlértékeli képességeit, ami szintén veszélyeztetheti sikeres életvitelét.

Az önértékelésünkben nagy szerepet játszik az énképünk minősége. A látás elvesztése legtöbbször negatív irányba hat az egyén énképére. A rehabilitáció során egy új, reális, pozitív énkép kialakításában kell segíteni a hozzánk fordulókat.

Az egyéni fejlesztési tervek alapján ügyfeleink részére önismereti-, motivációs- és konfliktuskezelő tréningeket szervezünk.

#### c) Rehabilitációs, életviteli és életmód tanácsadás

Az életvezetés olyan szemléletformáló, fejlesztő rendszer, amely az egyénnel, életterületeinek széleskörű fejlesztésével foglalkozik. Tudatosít, növeli a befolyásunkat élethelyzeteink, életmódunk, "sorsunk" fölött, segít célokat találni, azokat elérni, és segít abban is, hogy a legtöbbet hozzuk ki az életünkből és önmagunkból.

#### d) Célzott szociális és kommunikációs készségfejlesztő tréning

E tevékenység a szociális- és (elsősorban) kommunikációs készségek fejlesztését célozza a látássérült személyek számára adaptált módszerek alkalmazásával. Lehetőséget teremt a meglévő szociális-, és kommunikációs képességek megtapasztalására, megismerésére, újragondolására és gyakorlására csoporthelyzetben.

A megszerzett tapasztalatok a résztvevők önismeretét fejlesztik, megalapozva ezzel az új kompetenciák kialakításának és viselkedés szintű beépítésének lehetőségét.

### 4.3. Közösségi, kulturális, sport és szabadidős programok szervezése.

A rehabilitációs központ ügyfelei és volt ügyfelei egyaránt látogathatják azokat a rendezvényeket, amelyeket akár az elemi rehabilitációs központ, akár a foglalkozási rehabilitációs központ szervez támogató szolgálatok közreműködésével.

E programok közül most csak néhányat emelünk ki.

a) Eötvös Páholy

A foglalkozási rehabilitációs központ 2005. tavaszától havonta "Kulturális és közéleti Fórumot" szervez. Korábban az intézménynek helyt adó épület utcájáról "Andaházy Esték" címmel.

Jelenleg a mostani székhely címéről "Eötvös Páholy" néven kerül sor havonta a rendezvényre.

A rendezvénysorozat keretében vendégünk volt háziorvos, szemész szakorvos, pszichológus, Debrecen Város Önkormányzatának mindhárom alpolgármestere, a város rendőrfőkapitánya, a Csokonai Színház több művésze, a Vakok Szövetsége Országos Központjának szolgáltatási csoportjai.

A meghívottak kiválasztásánál figyelembe vesszük a rehabilitációs központ ügyfeleinek a kívánságait is.

b) Debrecen nevezetes középületei

A rehabilitációs központ szervezésében a látássérültek csoportosan sorra látogatják Debrecen nevezetes középületeit és megismerhetik azok belső elrendezését, az egyes épületrészek díszítéseit és funkcióit. Az épületeket ott dolgozó személyek, mint idegenvezetők mutatják be, akik beavatnak bennünket az épületek történetébe is. Ezek a látogatások a későbbiek során megkönnyítik az épületben ügyfélként történő tájékozódást is.

### c) Tapintható tárlatok a Déry Múzeumban

A múzeum munkatársai vállalták, hogy vakok és gyengénlátók számára olyan rendhagyó bemutatókat szerveznek, ahol a régmúlt idők tárgyait kézbe vehetjük, megtapogathatjuk. A tárgyakról megtudjuk, hogy hol és mikor készültek, hogyan kerültek a múzeum kezelésébe.

A fentebb vázlatosan bemutatott programok koordinátora, motorja Rózsa Dezső az alapítvány kulturális szervezője.

## V. FEJEZET

### AZ UTÓGONDOZÁS

#### 5.1. Az utógondozás időtartama

A Vhr. 73. § (1) bekezdése szerint, ha az ellátást igénybe vevő intézményi jogviszonya a

sikeres rehabilitáció következtében megszűnt, az intézmény a tanfolyam végétől illetve a munkába helyezéstől számított legalább hat hónapig a rehabilitált személy utógondozását végzi.

## 5.2. Az utógondozás fogalma

Utógondozás a rehabilitált személy intézmény elhagyását követő állapotának figyelemmel kísérése, különös tekintettel a lakókörnyezetébe történő beilleszkedésében, a munkavégzéssel, életkörülményeivel, napi ritmusával kapcsolatos problémáinak megoldásában, az egyéni konfliktusok kezelésében történő segítségnyújtás.

## 5.3. Az utógondozás feladatai

Az utógondozás körébe tartozik különösen a rehabilitált személy

- a) környezetének tájékoztatása az ellátott személy befogadására vonatkozóan,
- b) szükség esetén lakóhelye szerinti alapszolgáltatást nyújtó szociális szolgáltatókkal, intézményekkel való kapcsolatfelvétel,
- c) munkahelyi beilleszkedésének elősegítése,
- d) családja és a b) pont szerinti intézmények részére történő tanácsadás.

Az utógondozást, mint minden más szolgáltatást az ügyféllel közösen, személyre szabottan tervezzük meg. Csak olyan utógondozási tervet valósítunk meg, amellyel az ellátott ügyfelünk egyetért.

## UTÓSZÓ

Végezetül, de egyáltalán nem utolsósorban szeretnék néhány szót írni azokról a munkatársaimról, akik az előző fejezetekben ismertetett szolgáltatásokat biztosítják látássérült ügyfeleink számára.

Munkatársaim a látássérültek rehabilitációja iránt erősen elkötelezett személyek, akik szakmai munkájukat nagy szorgalommal végzik. Többségük fiatal szakember és életük egyik nagy kihívásának tekintik, hogy részt vehetnek egy olyan új intézményi struktúra és szolgáltatásrendszer kiépítésében, amely Magyarországon először a Fehér Bot Alapítványnál valósult meg.

**Kecsmárikné Katona Gizella** a Látássérültek Elemi Rehabilitációs Központjának vezetője, aki a fogyatékosok ellátására szakosodott szociálismunkás, mentálhigiénés szakember.

**Magyari Judit** pszichológus, a debreceni elemi rehabilitációs szolgáltató csoport vezetője.

A csoport tagjai:

- Baranyai György** szociálismunkás, rehabilitációs tanácsadó, kulturális szervező,
- Bunya Nikoletta** számítástechnika tanár, felnőttoktatási menedzser,
- Kupor István** mérnök, számítástechnikai szakember, a Braille írás és a biztonságtechnika oktatója,
- Husztai Lászlóné** gyógypedagógus, tiflopedagógus,
- Szabados Éva** pedagógus, mozgástréner.
- Harasztosi Éva** pszichológus, a nyíregyházi elemi rehabilitációs szolgáltató csoport vezetője.

A csoport tagjai:

- Csáki Anett** szociálpedagógus, francia szakos tanár,
- Petrus József** informatikus, számítástechnikai oktató,
- Szabóné Pethő Gyöngyi** gyógytestnevelő, rehabilitációs tanácsadó.
- Minya Gábor** pedagógus és számítástechnikai szakember, a Látássérültek Foglalkozási Rehabilitációs Központjának vezetője

A központ munkatársai:

- Bodó Erzsébet** pedagógus, munkáltatói kapcsolattartó,

**Erdei Viktor** szociálpedagógus, kistérségi mentor,

**Kovácsné Szívós Andrea** igazgatás-szervező, álláskeresési tanácsadó,  
munkaközvetítő,

**Magyari Judit** pszichológus,

**Mogyorósi Gábor** számítástechnika tanár,

**Takácsné Balogh Emese** szociálpedagógus, mentor,

**Tárkányi Edit** szociálismunkás, munkaerő-piaci tanácsadó.

A közeljövőben a nyíregyházi elemi rehabilitációs csoport munkájába is bekapcsolódik egy tiflopedagógus.

A rehabilitációs központok számítógépes adminisztrációs feladatait Nagy Enikő adminisztratív és pályázati menedzser végzi.